

Marko Babić

PREZBITER U SLUŽBI OLTARA

Kao »suradnici biskupskog reda u ispunjavanju apostolskog poslanja povjerenog od Krista« (PO 2,2), prezbiteri »bilo da se mole ili klanjaju, bilo da propovijedaju riječ, bilo da prikazuju Euharistijsku žrtvu i dijele ostale sakramente, bilo da ljudima na drugi način služe, uvijek pridonose i povećanju Božje slave i napretku ljudi u božanskom životu« (PO 2,4). U tom spektru različitoga svećeničkog djelovanja, ipak postoje neki povlašteni momenti u kojima se na osobit način ostvaruje Kristovo otajstvo po službi svećenika-prezbitera. To su u prvom redu evangelizacija i euharistijska žrtva. U ovom izlaganju imam pred očima prezbitera u službi oltara, tj. prvenstveno kao čovjeka kulta.

Prezbiter kultni službenik

Odmah moram naglasiti da je takav vid promatranja prezbitera i njegove službe baština pretkoncilske teologije, točnije rečeno, to je baština katoličke teologije između Tridentinskog i Drugoga vatikanskog sabora. Tridentinski sabor određuje svećeničku službu prema »vlasti posvećivanje i prikazivanja pravoga tijela i krvi Gospodnje i otpuštanja grijeha«.¹ Evangelizacija, okupljanje i vođenje određene zajednice u narodu Božjem po toj definiciji u najboljem slučaju spadaju među periferne oznake svećeničke službe, bez kojih svećenik može sasvim dobro ispuniti svoje svećeništvo.

Na takvoj teologiji izgrađena je i odgovarajuća svećenička duhovnost, a asketska literatura prezbitera ponekad promatra isključivo kao čovjeka kulta. To naglašavanje kulturne službe prezbitera, nastalo kao protureakcija na protestantsko nijekanje tog vida svećeničke službe, imalo je svojih pozitivnih i negativnih odjeka. Među izrazitije negativne učinke toga stava spada promatranje prezbitera pod vidom *vlasti* koju dobiva ređenjem iz čega proizlazi posebno dostojanstvo. O tome slušamo u panegiričkim izljevima na mladim misama prema kojima je svećenik »veći od Marije, jer ima *vlast* dozivati Krista na oltar, jer može Kristu narediti da siđe pod prilike kruha i vina, da je svećenik drugi Krist... i slično«.² Prema takvom shvaćanju, prezbiter djeluje »ex opere operato« ono što drugi ne može i ne smije činiti i zbog toga ga treba posebno častiti. Pod takvim utjecajem malo-pomalo se razvijala individualistička

¹ »Si quis dixerit... non esse potestatem aliquam consecrandi et offerendi verum corpus et sanguinem Domini, et peccata remittendi et retinendi, sed officium tantum et nudum ministerium praedicandi Evangelium, vel eos, qui non praedicant, prorsus non esse sacerdotes: anathema sit!« (DENZINGER-SCHÖNMENTZER, *Enchiridion symbolorum*, editio XXXV, 1771).

² ŠAGI-BUNIĆ T., *Svećenik kome da služi*, KS, Zagreb 1970, 29.

duhovnost prema kojoj je svećenik mogao biti i djelovati sam za sebe. U tom kontekstu nam postaje jasnija praksa privatnih misa, duge neposredne priprave za misno slavlje i još duže zahvale. U svemu tome prisutnost drugih za vrijeme misnog slavlja kao da je bio neki nadodatak, nužno zlo koje se toleriralo. A to je vodilo do rascjepa između svećeničkog djelovanja i duhovnosti, blijedila je misao da je Krist i danas živ i da se i danas uprisutnjuje po cjelokupnom svećeničkom djelovanju u Crkvi.

Potaknut željom da revalorizira sveukupnu službu i život prezbitera Drugi vatikanski sabor je ponovno naglasio neke pomalo zaboravljene vidove svećeničke službe, kao npr. evangelizaciju. Iako dekret o službi i životu prezbitera, *Presbyterorum Ordinis*, naglašava da je »euharistijska žrtva cilj službe prezbitera i da se ta služba u tome ispunjava« (PO 2,4), ipak sa sigurnošću se može ustvrditi da svećeništvo Reda Drugi vatikanski sabor ne izvodi prvenstveno iz prinošenja euharistijske žrtve nego iz sveopćeg poslanja cijele Crkve koja u vremenu nastavlja Kristovo poslanje. U tom poslanju cjelokupnog naroda Božjega, Euharistija zauzima povlašteno mjesto prema kome su usmjereni ostali vidovi svećeničkog rada.

Sveukupni rad prezbitera unutar naroda Božjega, prema »*Lumen gentium*« i »*Presbyterorum Ordinis*«, možemo ukratko sažeti ovako: prezbite naviješta Božju riječ (LG 28,1); okuplja Božju obitelj (PO 2,4); prinosi euharistijsku žrtvu (PO 5); dijeli ostale sakramente (PO 2); pastirski vodi povjerenu mu zajednicu (PO 6). Prinošenje euharistijske žrtve jest vrhunac službe prezbitera, ali se ta služba time ne iscrpljuje nego je to samo jedan od njezinih vidova.

Mislim da nije naodmet još jednom naglasiti da poimanje službe prezbitera koje je usvojio Drugi vatikanski sabor nalazi svoju potporu u novozavjetnim spisima koji su dosta škrti kad govore izričito o kršćanskom kultu, a o kulturnoj ulozi prezbitera još škrtiji. Upada u oči da novozavjetni spisi brižljivo izbjegavaju termine koji bi novozavjetne svećenike označavali kao isključive službenike kulta. Zato je u tim spisima »hiereus« ili Krist koji je svojom smrću i uskrsnućem otvorio sebi i nama »slobodan pristup Bogu« (Heb 7,25), ili je to zajedničko svećeništvo svih krštenih (1 Pt 2,5) koji su po krštenju umrli i uskrsli s Kristom (Rim 6,4-5). Od toga pravila Novi zavjet izuzima jedino svećenike židovskog (Mk 1,44) ili poganskog kulta (Dj 14,13), ali termin »hiereus« nikada nije upotrijebljen za službenike kršćanskoga kulta.³ Odatle potječe terminološka nesigurnost u prijevodima svetopisamskih i liturgijskih termina »svećenik«, »prezbiter«, »svećeništvo« i slično.

Uzimajući u obzir starozavjetnu pozadinu te problematike, brzo uočavamo da vršitelji ministerijalnog svećeništva u Novom zavjetu nisu toliko nastavljači onih »hiereis«, predvodnika starozavjetnog kulta, koliko su nasljednici sedamdesetorice starješina »koje je Mojsije izabrao za

³ LYONNET S., *Le ministère et la vie du prêtre à la lumière du mystère du Christ*, *Seminarium*, XII/1972, 470.

službu Bogu i kojima je Gospodin dao od duha koji je na Mojsiju da mogu s njime nositi teret naroda» (Br 11,16-17). Aluzija na tu sedamdesetoricu, koju je Mojsije izabrao da mu pomažu i vode narod, dvaput je izričito istaknuta u obredu svećeničkog ređenja: u biskupovu nagovoru neposredno prije polaganja ruku čime se ređenima podjeljuje sakrament reda, i u predslavlju koje slijedi iza toga.⁴

Tumači saborskih dokumenata jako naglašavaju važnost te Mojsijeve tipologije koja je bila stalno prisutna u liturgijskim molitvama posvete prezbitera na Istoku i na Zapadu.⁵ To je ušlo i u posvetnu molitvu kod ređenja prezbitera u kojoj je s pravom jako istaknuta ovisnost prezbitera o biskupu, ali je nepravedno prešućena uloga prezbitera kao biskupovih savjetnika, što je veoma jasno izražena u Hipolitovoj molitvi posvećenja koja je temelj i obnovljenom obredniku ređenja. Hipolitova molitva posvećenja moli Boga da novorođenom prezbiteru »udjeli Duha snage i starješinskog *savjeta* da pomogne upravljati narodom...«. Taj vid prezbiterske službe po kojoj je prezbiter savjetnik biskupu u novom obredu ređenja je prešućen. Ali, sakupljanje i vođenje Božje obitelji kao skupine braće koju prožimlje jedan duh i po Kristu u Duhu dovođenje Bogu Ocu da bi mu se klanjali u duhu i istini (LG 28,1), ostao je bitni element prezbiterske službe, nedjeljiv od prezbitera kao što je nedjeljivo i slavljenje Euharistije. Možemo reći da je to uvertira slavljenju euharistijske žrtve kao što je Isusov zemaljski život bio uvertira njegovoj smrti i uskrsnuću.

Apostolat i žrtva Bogu

Poteškoće koje mogu nastaviti iz isključivog promatranja prezbitera kao čovjeka kulta, o čemu je do sada bio govor, mogu se izbjeći, ako se pojam bogoslužja i žrtve proširi na cjelokupni apostolski rad, a ne suzi samo na celebriranje mise i dijeljenje ostalih sakramenata.

Izlaganje dekreta PO o službi prezbitera temelji se na spisima sv. Pavla za koga je cjelokupni apostolski rad »bogoslužje«, »sveta služba«. Pavao je »bogoslužnik« Kristov među poganima, svećenik Evanđelja Božjega, da prinos pogana postane ugodna žrtva (Rim 15,16). Pavao i cjelokupni kršćanski život shvaća kao bogoslužje i zato iz dubine duše, ali odlučno, piše Rimljanima: »Zaklinjem vas, braćo, milosrdem Božjim: prikažite svoja tijela za žrtvu živu, svetu, Bogu milu — kao svoje duhovno bogoslužje« (Rim 12,1). U tom kontekstu, cjelokupni rad na uspostavi i izgradnji kršćanskog života jest sudjelovanje u tom bogoslužju. »Služeći Evanđelju i raznoseći ga svijetom tako da ono uhvati korijenje, da se razraste i donese ploda u vjernicima. Pavao sudjeluje u pravom bogoslužju u kojemu su njegovi vjernici žrtva Bogu prinesena, a on supri-

⁴ PONTIFICALE ROMANUM, De ordinatione diaconi, presbyteri et episcopi, ed. typica, Typis Polyglottis Vaticanis, MCMLXVIII, 40.

⁵ MASI S., Per una teologia del presbiterato, *Euntes docete*, 20/1967, 120

nosnik žrtve s Kristom prvotnim liturgom«. ⁶ Zato je sve ono što prezbiteri čine na izgradnji kršćanskoga života kod vjernika koji su im povjereni njihovo bogoslužje, Bogu ugodna žrtva.

Po tome i sâm prezbiter može u potpunosti postati žrtva Bogu, potpuna žrtva, holokaust, u kojoj oganj potpuno spaljuje žrtvu i simbolikom dima vraća Bogu. Sv. Augustin, tumačeći što je to holokaust, zanosno kliče: »Htio bih sve zapaliti božanskim ognjem tako da od moga vlastitog bića ništa ne ostane! Da sve moje bude tvoje! To je ono što će biti ostvareno o uskrsnuću mrtvih. Ispunit će se Pismo: Pobjeda proguta smrt. Pobjeda, to je božanski oganj. Sve što se nalazi u smrtnom životu bit će uništeno da bi našlo svoj završetak u životu vječnom. . . i to će biti holokaust«. ⁷

Istinski i pravi holokaust, jedini u potpunosti ugodan Bogu, ne traži žrtvenu životinju nego se zanima za ljude stvorene na Božju sliku i priliku. To su oni za koje je Pavao i njegovi nasljednici, pa prema tome i svi mi, primili poslanje i moć da ih evangeliziramo, da slijepima oči otvaramo, one koji su u tami na svjetlo izvodimo, one koje je zloća grijeha od Boga udaljila ponovno u njegov ovčinjak vraćamo. Taj povratak ljudi Bogu, prava je i Bogu ugodna žrtva. Drugim riječima, prezbiteri svojim radom pomažu da se stvarno, a ne samo simbolikom žrtvenog dima, ljudi ponovno vraćaju Bogu. To vraćanje Bogu bit je svake žrtve, a posebno holokausta.

Svako obraćenje uključuje slobodni zaokret prema Bogu, ili barem otvorenu spremnost primiti poklon Božji. Zbog toga PO najprije naglašava nužni udio svakoga čovjeka u obraćenju: »Svaki član naroda Božjega posvećen Duhom Svetim . . . samoga sebe prikazuje kao žrtvu živu, svetu i ugodnu Bogu« (PO 2,4). Da bi čovjek to postigao, potreban mu je preobražaj srca, ili obrezanje srca, kako su govorili proroci. Poučen primjerima drugih i vlastitim iskustvom, čovjek je svjestan da to obrezanje srca nije u stanju izvesti sâm. Već Ponovljeni zakon ističe: »Gospodin Bog tvoj obrezat će ti srce i srce tvoga potomka da ljubiš Gospodina Boga svoga svim srcem svojim i svom dušom svojom i da živiš« (Pnz 30,6).

Udio svećenika u tom holokaustu, tj. obraćenju ljudi Bogu, započinje propovijedanjem kojim se »pobuđuje vjera u srcu onih koji ne vjeruju, a u srcu se vjernika vjera hrani . . . prema riječima Apostolovim: Vjera dolazi od propovijedanja« (Rim 10,17). Prezbiteri propovijedaju nevjernicima »primjernim životom među njima« i tako ih »navode da slave Boga« (PO 4), »ili otvorenim propovijedanjem naviještaju Kristovo otajstvo« (PO 4).

Tako su prezbiteri, ipak, i nasljednici sinova Aronovih koji su bili prinositelji žrtve »par excellence« što obred ređenja ističe u posvetnoj molitvi novoređenika.

⁶ DUDA B., Apostolsko djelo kao bogoslužje, *Bogoslovska smotra*, 33/1963, 88.

⁷ *Enarratio in Ps 65*, 18; PL 36, 798.

Euharistija vrhunac svećeničke službe

U izvršavanju ministerijalnog svećeništva Drugi vatikanski sabor uvijek daje povlašteno mjesto euharistijskom slavlju. Dekret PO veli: »Po službi prezbitera duhovna žrtva vjernika u sjedinjenju sa žrtvom Krista, jedinog Posrednika, dolazi do punine i prikazuje se preko ruku svećenika u ime cijele Crkve u Euharistiji na nekrvan način i sakramentalno dok ne dođe sam Gospodin« (PO 2,4). Na uporno inzistiranje mnogih saborskih otaca u zadnjoj redakciji dekreta nadodano je: »To je cilj službe prezbitera i u tome se ona ispunja« (PO 2,4). Zbog toga »njihova služba koja počinje naviještanjem Evanđelja, crpe svoju snagu i moć iz Kristove žrtve« (PO 2,4).

Sabor potkrepljuje svoje učenje citatom sv. Augustina koji veličanstveno sažima tu misao: »Ministerijalno služenje prezbitera ujedinjuje u euharistijskom slavlju duhovnu žrtvu vjernika sa žrtvom Kristovom... s ciljem da se čitavi otkupljeni grad, tj. skup i društvo svetih, prikaže Bogu kao sveopća žrtva po Velikom Svećeniku koji je i samog sebe u svojoj Muci prikazao za nas da mognemo biti tijelo tako uzvišene Glave«.⁸

Time je euharistijsko slavlje uklopljeno u evangelizaciju, i to ne samo kao sastavni dio nego kao bitni elemenat. S tim idejama Sabor je započeo i završio. Prva konstitucija koju je Drugi vatikanski sabor proglasio »Sacrosanctum Concilium«, veli: »Liturgija — koja je sva usredotočena na Euharistiju — vrhunac je prema kojemu teži djelatnost Crkve i ujedno izvor iz kojega proističe sva njezina snaga« (SC 10). Dekret »Presbyterorum Ordinis«, proglašen na završetku Sabora, preuzima istu misao ovim riječima: »Euharistija je izvor i vrhunac cjelokupne evangelizacije... (jer) ostali sakramenti i djela apostolata, kao i sve crkvene službe, tijesno su povezani s Euharistijom i prema njoj su usmjereni« (PO 5).

Da bi euharistijsko slavlje bilo potpuno, ono ne može ostati samo unutar obreda, nego je tek onda »potpuno kad vodi kako do različitih djela ljubavi i uzajamnog pomaganja, tako i do misijske djelatnosti i različitih oblika kršćanskog svjedočenja« (PO 6,5). To su tri dimenzije života jedne kršćanske zajednice koje proizlaze iz euharistijskog slavlja. Time se euharistijski kult uklapa u evangelizaciju koja započinje propovijedanjem i proteže se na sva djela apostolata.

A sve to teži za onim za čim je težila Kristova služba: proslaviti Boga kao što je zapisano u Ivanovu evanđelju: »Oče, proslavih te na zemlji i ispunih djelo koje si mi dao da učinim« (Iv 17,4). A slava Božja sastoji se u spasavanju ljudi. Sv. Irenej je to izrazio: »Gloria Dei vivens homo, vita autem hominis visio Dei«.⁹ Konačna je, dakle, svrha prema kojoj

⁸ *De civitate Dei*, X,6; PL 41,284.

⁹ *Adversus haereses*, IV, 20,7; PL VII, 1037.

teži prezbiterska služba slava Boga Oca u Kristu. A ta se slava sastoji u tome da ljudi svjesno, slobodno i zahvalno prihvate djelo Božje izvršeno u Kristu, i da to djelo očituju u svome životu (PO 2). Tu se isprepliće euharistijska žrtva i svakodnevni život, a spomenuti dekret to izražava ovako: »Mala će korist biti od ceremonija, makar i lijepih, ili od udruženja pa bila i cvatuća, ne bude li sve to služilo odgajanju ljudi da postignu kršćansku zrelost« (PO 6,2).

U svemu tome prezbiter je sredstvo Božjeg djela izvršenog u Kristu. Tome nas je poučio sv. Pavao koji piše Korinćanima: »Ja sam posadio, Apolon je zalio, ali Bog je činio da raste« (1 Kor 3,6). To što je Pavao posadio i Apolon zalio bilo je živo pismo koje čitaju svi ljudi. Svaki prezbiter može za svoje vjernike među kojima radi reći zajedno sa sv. Pavlom: »Vi ste pismo Kristovo, sastavljeno našom skrbi, napisano ne crnilom nego Duhom Boga živoga, ne na kamenim pločama, nego u srcima« (2 Kor 3,3).

Za završetak neka bude poticaj sv. Pavla: »Sve što je istinito, časno, pravo, nevino, ljubezno, što je na dobru glasu i sve što je kreposno i hvaljevrijedno, to neka budu vaše misli« (Fil 4,8), a ja bih nadodao: to neka bude vaša osobna žrtva Bogu.